

FIETSOSTRADE ANTWERPEN-LIER

Archeologienota DEEL 3: Programma van maatregelen 2016J74 - 2017A170

Jasmine CRYNS

Pieter LALOO

Frédéric CRUZ

Jonathan JACOBS

Sander VAN DE VELDE

Project:

FIETSOSTRADE ANTWERPEN-LIER

Opdrachtgever:

Provincie Antwerpen
Koningin Elisabethlei 22
2018 Antwerpen

Uitvoerder:

GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM bvba (GATE)
Jasmine CRYNS, Pieter LALOO, Frédéric CRUZ, Jonathan JACOPS, Sander VAN DE VELDE

© 2017 - GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM bvba

Inhoud

Inleiding	3
Deel 3: Programma van maatregelen	4
Hoofdstuk 1. Gemotiveerd advies over maatregelen	4
1.1. Volledigheid van uitgevoerde onderzoek.....	4
1.2. Aanwezigheid en waardering van de archeologische site.....	4
1.3. Impactbepaling	6
1.4. Bepaling van Maatregelen.....	8

Figuren

Figuur 1.2-1 Ligging projectgebied 2016J74 op de topografische kaart (© NGI).....	4
Figuur 1.2-2 Ligging CAI-vindplaatsen 101318 en 100139 in het noordelijk deel van segment 3 (© Geopunt).	5
Figuur 1.2-3 Ligging vindplaats Mortsel Steenakker I ter hoogte van segment 3 van de geplande werken, met weergave van de thans verwijderde spoorlijn richting Fort 3 en de DHM-kaart van Vlaanderen. .	5
Figuur 1.3-1 Basis typedwarsprofiel 6,5m breed.	7
Figuur 1.3-2 Het dwarsprofiel wordt afgestemd op de specifieke locatie (infiltratiegracht).	7

Inleiding

In opdracht van de provincie Antwerpen werd door GATE een archeologienota opgemaakt voor de aanvraag van de stedenbouwkundige vergunning voor de fietsostrade Antwerpen-Lier. Deze fietsverbinding volgt hoofdzakelijk de spoorlijn 15 en doorkruist de gemeentes Antwerpen, Mortsel, Boechout en Lier. Deze fietsostrade met een totale lengte van 11km volgen niet het volledige spoorlijntraject, gezien het fietspad in Mortsel, Boechout en Lier plaatselijk overgaat op het bestaande wegennet waarbij reeds gerealiseerde fietspaden of bestaande wegen in het traject worden ingeschoven. Het projectgebied kan worden ingedeeld in 5 segmenten, nl. Saffierstraat-Vosstraat, Luchthavenlei, R11-binnensteenweg, Binnensteenweg-Ernest Claeslaan, en het aansluitingscomplex Lier. De archeologienota werd opgemaakt op basis van een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem. Op basis van deze vergelijking wordt ook een voorstel tot eventuele vrijgave of vervolgtraject uitgewerkt.

Tijdens het bureauonderzoek werd de landschappelijke, historische en archeologische context van het studiegebied nagegaan op basis van verschillende tekstuele en cartografische bronnen. Uit deze studie kwam naar voor (1) dat in de ruimere weinig archeologische kennis voorhanden is, ten gevolge van een gebrek aan gericht onderzoek en (2) dat verder terreinonderzoek vereist is om het archeologisch potentieel van het studiegebied in te schatten.

Daarom werd in functie van de geplande bodemingrepen een landschappelijk booronderzoek uitgevoerd in de vorm van 24 manuele Edelmanboringen verspreid ter hoogte van segment 3 van het projectgebied (boringen B1-16, B18-B24). Dit resulteerde in een opdeling van het studiegebied in drie zones, in relatie tot de bodembewaring en het daaruit voortvloeiende archeologisch potentieel. Enkel in de zuidelijke, drogere zone (tussen boringen B1 en B12) is de bodembewaring van dien aard dat archeologische sporen en vondsten verwacht kunnen worden. Echter, rekening houdende met de (1) beperkte bodemingrepen tot 0.50m onder het maaiveld, (2) de aanwezigheid van een (gemengde) B-horizont tot ca. 0.40 à 0.80m, en (3) de diepe ligging van de Romeinse steenbouwrestanten vanaf 0.65m onder het maaiveld ter hoogte van *Mortsel Steenakker I* werd beslist de terreinen niet verder archeologisch op te volgen.

Deel 3: Programma van maatregelen

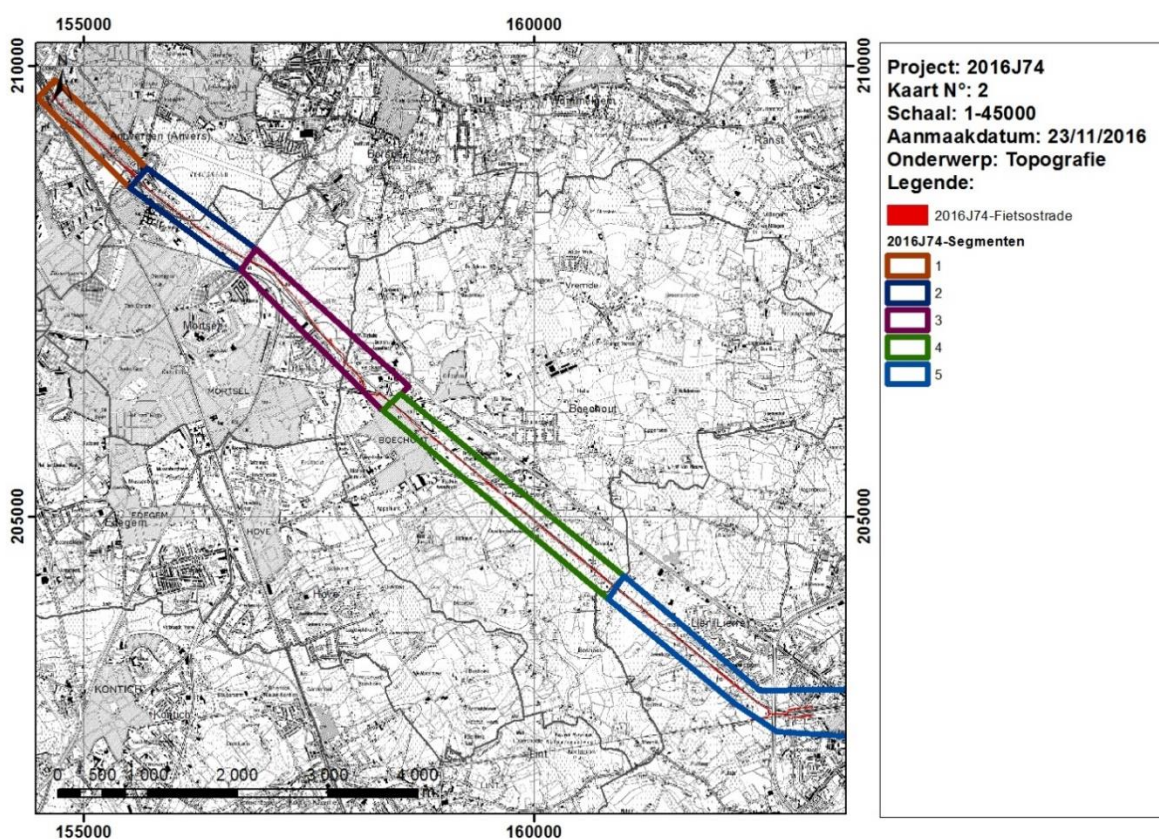
Hoofdstuk 1. Gemotiveerd advies over maatregelen

1.1. Volledigheid van uitgevoerde onderzoek

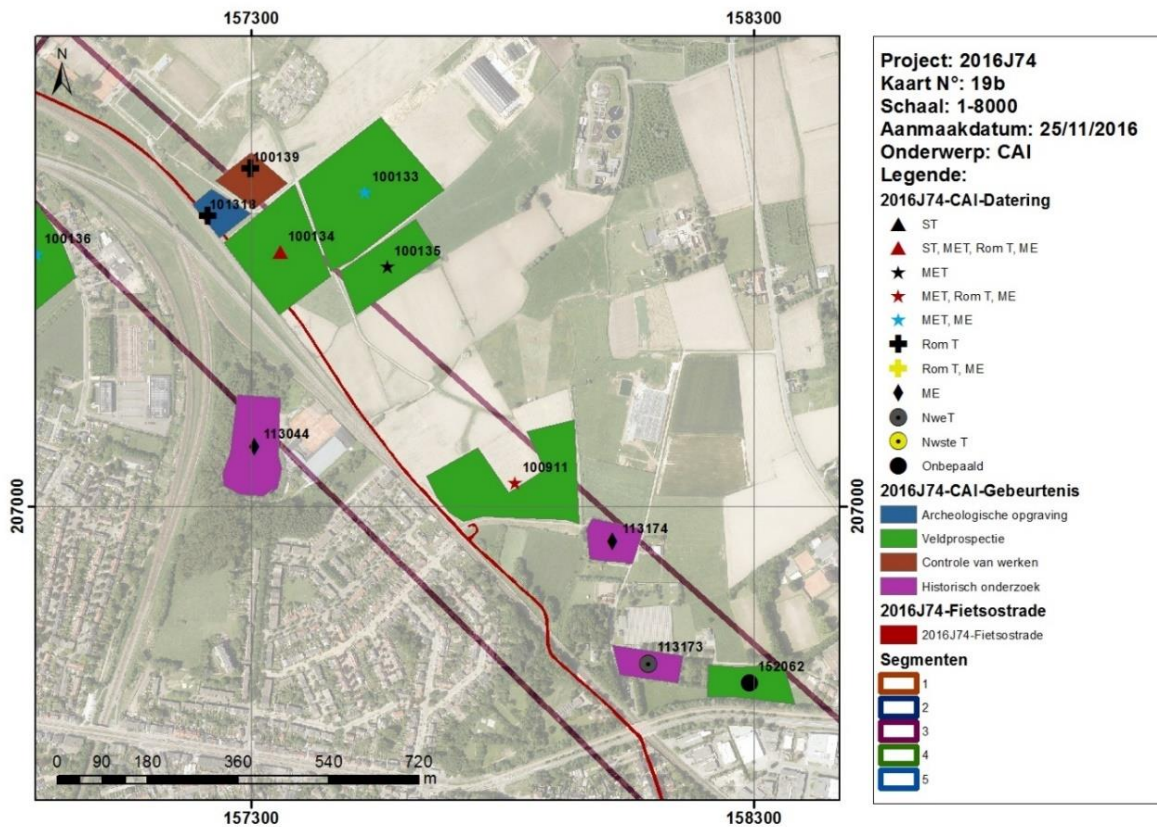
Tijdens het bureau-, en landschappelijk booronderzoek werd voldoende informatie ingewonnen omtrent het archeologisch potentieel van het projectgebied en de impact van de geplande werkzaamheden hierop. Beide onderzoeken leverde in functie van deze archeologienota voldoende gegevens op om een gefundeerd advies te formuleren.

1.2. Aanwezigheid en waardering van de archeologische site

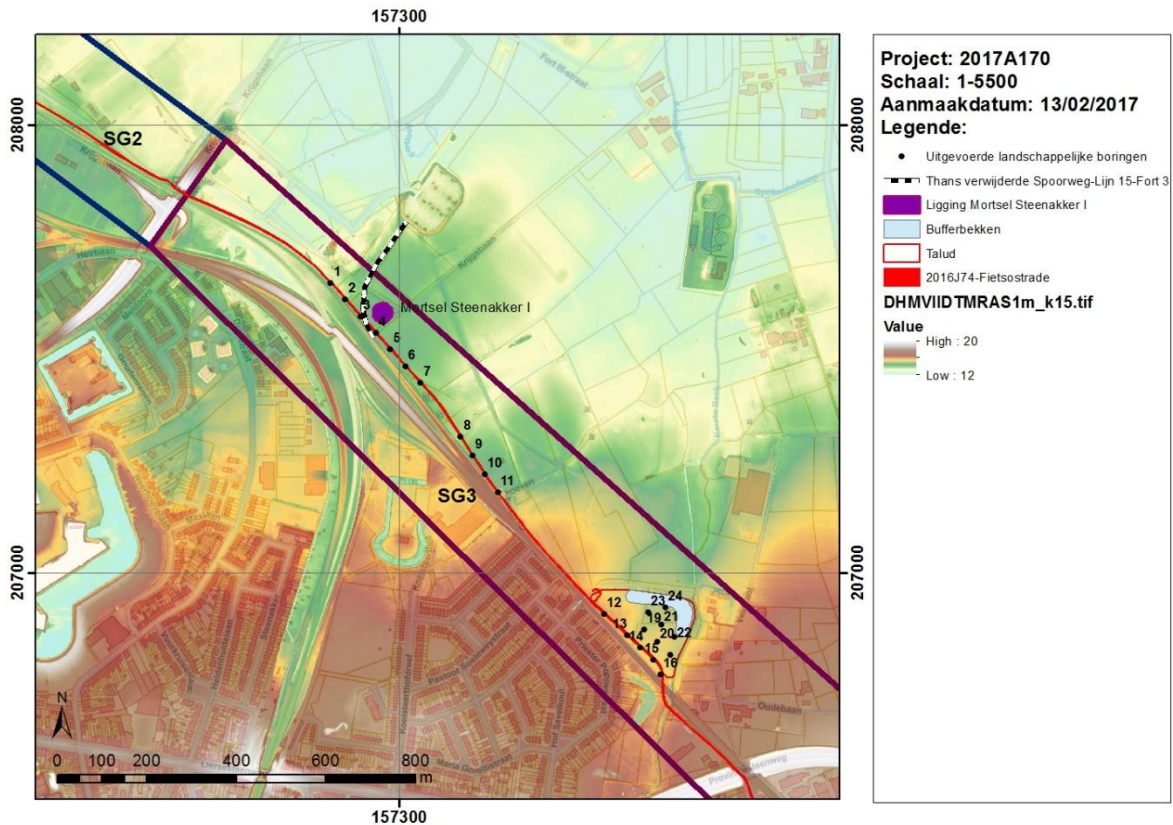
Het assessmentrapport toonde aan dat segment 3 (projectgebied 2016J74) nabij twee vindplaatsen gelegen is. Het gaat om een Romeins landbouwbedrijf *Mortsel Steenakker I* (CAI-101318) en een groot aantal prospectievondsten uit de steentijden tot de middeleeuwen (CAI100134). De vraag wordt gesteld of een archeologisch vervolgonderzoek kenniswinst zou opleveren met betrekking tot deze twee vindplaatsen.

Figuur 1.2-1 Ligging projectgebied 2016J74 op de topografische kaart (© NGI).

Figuur 1.2-2 Ligging CAI-vindplaatsen 101318 en 100139 in het noordelijk deel van segment 3 (© Geopunt).

Figuur 1.2-3 Ligging vindplaats Mortsel Steenakker I ter hoogte van segment 3 van de geplande werken, met weergave van de thans verwijderde spoorlijn richting Fort 3 en de DHM-kaart van Vlaanderen.

Bij de opgraving ter hoogte *Mortsel Steenakker I* kwamen twee Romeinse houten bijgebouwen, enkele afvalkuilen, een sloot, en de resten van een kelder aan het licht. Deze kelder was opgetrokken uit duurzame materialen zoals: onregelmatige limonietblokken, tegulae en imbrices. De structuur was tot ca. 1m onder het huidige maaiveld bewaard gebleven, en het opgaande muurwerk was ca. 0.45m hoog. De vindplaats lag op een zachte heuvel waarbij het Romeinse loopniveau in het noordoostelijk gedeelte reeds op 0.35-0.40m onder het maaiveld werd aangesneden, terwijl in het zuidoostelijk gedeelte de archeologische sporen pas 0.45-0.50m diepte geregistreerd werden.

Het belang van deze Romeinse vestiging is duidelijk omdat het de betekenis van de landelijke Romeinse bewoning in de omgeving onderstreept. Anders dan de twee Romeinse handelscentra (vici) van Kontich en Grobbendonk gaat het immers om een vermoedelijke proto-villa-site die wederom de sociale differentiatie van de vindplaats benadrukt (De Clercq 2009, 89). Rekening houdende met de geplande werken van de fietsostrade lijkt het dus van belang om het archeologisch onderzoek van *Mortsel Steenakker I* te vervolledigen. Ondanks de beperkte oppervlakte zou een vervolgonderzoek de uitgestrektheid van de vindplaats in kaart kunnen brengen, en ongekende randfenomenen van de proto-villa aan het licht kunnen brengen.

Echter, op basis van de resultaten van de landschappelijke boringen (en ook de opgravingsresultaten van *Mortsel Steenakker I*) is de kans zeer klein dat de geplande werken relevante archeologische lagen zullen aansnijden. De beschrijvingen van de boorprofielen B1 tot en met B5 wijzen immers op een verstoorde ploeglaag tot 0.20 à 0.35m onder het maaiveld (B1 en B5), met lokaal een gemengde A- en B-horizont tot ca. 0.40 à 0.60m (B2 en B3) diepte. En op de resterende plaatsen werd de B-horizont op een diepte tussen 0.20 à 0.80m aangetroffen (B4). Het leesbare archeologische vlak (rekening houdend met vermenging van bodemhorizonten, bioturbatie en oxidatie-reductie-processen) bevindt zich bijgevolg hoogstwaarschijnlijk tussen de 0.40 à 0.80m. Gezien de eigenlijke werken tot slechts 0.50m diepte zullen plaatsvinden, wordt er dus weinig ruimte geboden om de eventueel archeologische sporen in zijn geheel te registreren. Verder archeologisch onderzoek in het kader van de geplande werken biedt bijgevolg onvoldoende potentieel op verdere kenniswinst.

1.3. Impactbepaling

Voor een gedetailleerde beschrijving van de geplande werken, en alle grondplannen en dwarsprofielen, wordt verwezen naar Deel 2, Hoofdstuk 1.1.3. Beschrijving van de geplande ingrepen.

De fietsostrade Antwerpen-Lier betreft een lineair traject, waarbij de projectzone in 5 segmenten kunnen worden onderverdeeld: Saffierstraat-Vosstraat (SG1), Luchthavenlei (SG2), R11-binnensteenweg (SG3) en de Binnen steenweg-Ernest Claeslaan (SG4) en de Aansluitingscomplex Lier (SG5). Algemeen betreffen deze wegeniswerken de aanleg van een nieuw dubbelrichtingsfietspad naast de spoorwegberm. De diepte van de graafwerken voor het uitgraven van de wegkoffer zal maximaal tot 0.50m onder het maaiveld reiken. De totale breedte van het basisdwarsprofiel bedraagt standaard 6.5m. Afhankelijk van het aantal gootjes kan de breedte variëren tot 7.10m. Het dwarsprofiel zal worden afgestemd op de specifieke locatie, bijvoorbeeld door het laten voorzien van een infiltratiegracht.

In segmenten 2 en 3 vinden de wegeniswerken voornamelijk plaats op onaangeroerde bodems. Deze onverstoorde bodems bevatten het potentieel tot bewaring van het eventueel nog aanwezige archeologische erfgoed.

Gezien ter hoogte segment 3 een tweetal archeologische vindplaatsen werden vastgesteld, kwamen enkel deze terreinen in aanmerking voor een 'vervolgonderzoek zonder ingreep op de bodem', meer bepaald een landschappelijk booronderzoek. Dit landschappelijk booronderzoek maakte duidelijk dat de kans eerder groot is dat de geplande werken te beperkt zijn om het eventuele archeologische erfgoed te registreren en te interpreteren.

1.4. Bepaling van Maatregelen

Op basis van een assessment waarbij de bodem- en landschappelijke karakteristieken en de historische landschapsontwikkeling aan de hand van historisch kaartmateriaal en landschappelijke boringen werden geschetst, menen we te kunnen besluiten dat de impact van de geplande werkzaamheden gering is op het eventueel bewaard gebleven archeologisch bodemarchief.

Deze gegevens in combinatie met de relatief beperkte breedte en diepte van de geplande ingrepen maken dat het potentieel tot kennisvermeerdering relatief laag is en, dat daardoor verder archeologisch onderzoek kosten-baten niet aangewezen lijkt. Er dient dus geen programma van maatregelen worden opgesteld.